

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Αρχιμ. Μεθοδίου Κρητικού

Ο τίτλος του θέματός μας κατευθύνει τη σκέψη μας στη γλυκεία και εκφραστική εικόνα του Καλού Ποιμένος και της λογικής Ποίμνης Του, με την οποία το Πνεύμα του Θεού θέλει να μάς μνήσει στο μυστήριο της Αγάπης και της Πρόνοιας του Θεού για εμάς! Πρόκειται για το μυστήριο της σωτηρίας και του αγιασμού μας. Αυτός ο Θεός είναι «ὁ πάντας ἀνθρώπους θέλων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ, 2, 4). Θέλημα Του, ο αγιασμός μας: «Τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμός ὑμῶν» (Α Θεσ. 4, 3).

Η «Ποιμαντική» για την Εκκλησία μας είναι ένα ουσιαστικοποιημένο επίθετο που σημαίνει τον ειδικό τρόπο με τον οποίο ασκείται μέσα στην Εκκλησία του Χριστού η εξουσία, η διακυβέρνηση και η διοίκηση προσωπικών σχέσεων, καταστάσεων και δραστηριοτήτων, από μέρους εκείνων τους οποίους κατέστησε υπευθύνους προς τούτο το Πνεύμα το Άγιο, δηλαδή των Ποιμένων της Εκκλησίας, σύμφωνα με τον λόγο του Απ. Παύλου προς τους πρεσβυτέρους της Εκκλησίας της Εφέσου, «προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ» (Πραξ, 20, 28).

Ὅχι εξουσιαστικῶς

Οι προεστώτες της Εκκλησίας όλων των βαθμῶν και των τάξεων δεν ἄρχουν, δεν εξουσιάζουν και δεν διοικούν ὅπως οι πολιτικοί ἢ οποιοιδήποτε ἄλλοι ηγέτες του κόσμου τούτου, διότι ἔτσι το θέλησε και το ορίζει ο αρχηγός και τελειωτής της Πίστεως (και της Εκκλησίας), ο Κύριος Ἰησοῦς Χριστός: «οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλη γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐάν θέλη ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μαρκ, 10, 42-45).

Με βάση τα παραπάνω, «Ποιμαντική» σημαίνει φροντίδα, προσοχή, έγνοια, φιλοστοργία. Μετά φόβου Θεοῦ επαγρύπνηση για το Ποίμνιο, για τα τέκνα της Εκκλησίας και τους αδελφούς σύμφωνα με το λόγο του αποστόλου Παύλου προς τους πιστούς. «Αὐτοὶ (οἱ ποιμένες) γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες» (Εβρ, 13, 17).

Με αυτή την έννοια ποιμαίνει ο επίσκοπος, ποιμαίνουν και οι πρεσβύτεροι. Ο επίσκοπος πρωτίστως χειροτονεῖ ἀλλά και ποιμαίνει τους ποιμένες (πρεσβυτέρους) ως «ποιμὴν ποιμένων», γι' αυτό και ονομάζεται «ποιμενάρχης», ἔτσι ὥστε οἱ καλῶς ποιμαινόμενοι, καλῶς και να ποιμαίνουν...

Ψαλμός 22^{ος}

Συμπερασματικώς, ας αναφέρουμε ότι η Ποιμαντική ως έργο των ποιμένων της Εκκλησίας δεν νοείται, παρά μόνο ως ταπεινή και έμπονη διακονία και συμμετοχή στο έργο του Μοναδικού, Μεγάλου και Καλού Ποιμένου, του Κυρίου Ιησού Χριστού, το οποίο έργο, με υπέροχο τρόπο καταγράφεται στον θαυμάσιο 22^ο Ψαλμό, που αποτελεί μια από τις εκλεκτότερες περικοπές της Αγίας Γραφής:

Κύριος ποιμαίνει με και οὐδέν με ὑστερήσει. Εἰς τόπον γλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με, τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. Ὁδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ· ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταῖ με παρεκάλεσαν. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν, ἐξεναντίας τῶν θλιβόντων με· ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κρᾶτιστον. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Στον ψαλμό αυτό, κανένα αίτημα δεν διατυπώνεται, καμμιά αγωνία δεν διαφαίνεται, κανένας φόβος, κανένας δισταγμός, κανένας στεναγμός δεν ακούγεται· παντού κυριαρχεί η χαρά μέσα σε μια γαλήνια ατμόσφαιρα αγάπης και εμπιστοσύνης!

Ο Ευρωπαίος φιλόσοφος Καντ έγραψε για τον ψαλμό αυτό: «Από τις χιλιάδες βιβλία που διάβασα, τίποτε δεν με παρηγόρησε τόσο, όσο ο στίχος 4 του ψαλμού αυτού: «Εάν γάρ και πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ».

Και εμεῖς, ως εντολοδόχοι και συνεργοί του Καλού Ποιμένου σ' αυτόν τον περιπόθητο κόσμο της ζωντανής πίστεως είμαστε καλεσμένοι να οδηγήσουμε τους αδελφούς μας!

Εκείνος είναι ο Κύριος και ο Ποιμήν όλων μας.

- Τα ίδια πρόβατα καλεί κατ' όνομα.
- Έμπροσθεν αυτών πορεύεται – είναι ο προστάτης και οδηγός μας.
- Τα πρόβατα τον ακολουθούν, γιατί αναγνωρίζουν την φωνή Του (φωνή αγάπης).
- Την ψυχή του τη θυσιάζει για τα πρόβατά Του (Ιω, 10, 2).

Με το δικό Του τρόπο

Ως δικοί του συνεργοί, τους δικούς του τρόπους και μέσα είμαστε υποχρεωμένοι να σπουδάζουμε, να μεταχειριζόμαστε, να ακολουθούμε και να μιμούμαστε, και όχι άλλους, αλλότριους ή και ενάντιους. «Ποιμαίνοντες μετ' έπιστήμης», κατά το θέλημά Του (Ιερεμ, 3, 15), να δείχνουμε το δικό Του πρόσωπο προσευχόμενοι και εκφράζοντας εκ βαθέων το αίτημα, «Σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τό φῶς τοῦ προσώπου σου». Αν αυτά ισχύουν γενικώς για το έργο των ποιμένων σε όλες του τις εκφάνσεις, κατ' εξοχήν ισχύουν για την διακονία του μυστηρίου της εξομολογήσεως.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Οι ποιμαντικές διαστάσεις του μυστηρίου της Ιεράς Εξομολογήσεως (ή Μετανοίας) είναι τεράστιες. Είναι ίσως η λεπτότερη, η δυσκολότερη και η σχεδόν μοναδική μορφή προσωπικής (εξατομικευμένης) διαπομπάνσεως ψυχών.

Από την αρχή το ποιμαντικό καθήκον των ποιμένων της Εκκλησίας, περιελάμβανε την κηδεμονία ψυχών, δηλαδή την καθοδήγηση του κάθε μέλους της Εκκλησίας στην πνευματική ζωή και τη βοήθεια στον αγώνα εναντίον της αμαρτίας, της πλάνης και εν γένει του κακού. Αυτή όμως η φροντίδα δεν σχετιζόταν άμεσα με το μυστήριο της μετανοίας, το οποίο εκείνα τα χρόνια αποκαθιστούσε την κοινωνία (ενότητα) με την Εκκλησία εκείνων που είχαν αποκοπεί για διάφορους λόγους από τον Λαό του Θεού και από την Ευχαριστία, που είναι το μυστήριο της ενότητας και κοινωνίας του Σώματος και Αίματος του Χριστού. Ήταν η πιστοποίηση ότι συντελέσθηκε η μετάνοια, και ο απομακρυνθείς ή αφορισθείς κατέγνωσε την αμαρτία του ή την πλάνη του, την αρνήθηκε και ξανασυνδέθηκε με την Εκκλησία.

Αθρόα προσέλευση στην Εκκλησία

Μετά την ιστορική αλλαγή που επέφερε ο Μ. Κωνσταντίνος και την αθρόα ένταξη ολόκληρης σχεδόν της κοινωνίας στην Εκκλησία, αλλά και λίγο αργότερα, με την επίδραση του μοναχισμού, το συγκεκριμένο μυστήριο σταδιακά συνδέθηκε με την ποιμαντική φροντίδα και καθοδήγηση του κάθε μέλους της Εκκλησίας προσωπικώς.

Με αυτό το μυστήριο προσφέρεται διαρκώς και δια βίου στον πιστό - τον βαπτισμένο, χρισμένο και ενταγμένο στο σώμα του Χριστού - η ευκαιρία και η δυνατότητα να καθαρίζει την καρδιά του, να θεραπεύεται από τα τραύματα και να απαλλάσσεται από τα βάρη που συσσωρεύει η αμαρτία στην ύπαρξή του, να ανανεώνει την χάρη του βαπτίσματος, να συμφιλιώνεται με το Θεό και τους αδελφούς του, να αποκαθίσταται η θέση του στην Εκκλησία διά της συγχωρήσεως και να επανατροχιάζει την πνευματική του πορεία διά της Μετανοίας και της ασκήσεως που προτείνει ο Πνευματικός, πάντοτε με την παρεχόμενη χάρη του Θεού.

Με άλλα λόγια να ξαναβρίσκει ο εξομολογούμενος την ελπίδα, την ασφάλεια και τη χαρά που εκφράζει ο 22^{ος} Ψαλμός, όχι μόνο για το μέλλον, αλλά και για το παρόν και για την καθημερινότητά του.

Είναι μεγάλη η τιμή αλλά και η ευθύνη της συμμετοχής μας ως ποιμένων στο έργο αυτό.

Να αγαπήσουμε το μυστήριο της εξομολογήσεως

Χρειάζεται ζήλο, φιλότιμο - επιτρέψτε μου να το πω – μεράκι, αλλά και συνεχή εργασία, αναζήτηση, μελέτη, προβληματισμό, γνώση και άσκηση. Με ένα λόγο χρειάζεται σοβαρότητα και σύνεση.

Δεν είμαστε διεκπεραιωτές και υπαλληλίσκοι που εξυπηρετούμε τις πνευματικές και θρησκευτικές ανάγκες των ενοριτών. Είμαστε ποιμένες με ευθύνη, εξουσία πνευματική, δύναμη και όραμα αληθινό και εγγυημένο. «Ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι» (Β΄ Κορ, 6, 4).

Έχουμε στη διάθεσή μας θησαυρό ζηλευτό και μοναδικό. Πρόκειται «περί τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α΄ Πέτρ, 3, 15), της μεγάλης δωρεάς του Θεού. Έχουμε ένα μεγάλο προνόμιο. Αυτό που έχουμε να δώσουμε δεν είναι μια πρόταση ζωής ανάμεσα σε πλήθος άλλων. Είναι αυτό που στο βάθος της αναζητά κάθε ανθρώπινη ψυχή, διότι όπως λέει ο Εκκλησιαστικός συγγραφέας Τερτυλλιανός «anima naturaliter christiana». Κάθε ανθρώπινη ψυχή είναι από τη φύση της χριστιανική.

Πρόκειται για το μυστικό της όντως ζωής. Της ζωής με πληρότητα και νόημα. Είναι πολύ σημαντικό να το ξέρουμε, να το πιστεύουμε, να το θυμόμαστε, να το αξιοποιούμε.

Έχουμε την περιουσία της Εκκλησιαστικής παραδόσεως. Μια εμπειρία τουλάχιστον δυο χιλιάδων χρόνων για τους ανθρώπους και για τα ανθρώπινα. Αρκεί να την αναζητήσουμε και να την οικειοποιηθούμε. Ποιος άλλος κοινωνικός ή ανθρωπιστικός φορέας διαθέτει τέτοιο πλούτο εμπειρίας συνεχούς και αδιάκοπης;

Έχουμε τέλος την ακαταμάχητη συμπαράσταση της Χάριτος και του φωτισμού του Θεού. Δεν είμαστε και δεν παλεύουμε μόνοι! Εκείνου το έργο επιτελούμε!

Μετά από όλα αυτά, δεν μπορούμε να επιτελούμε το έργο αυτό με φτωχές, πρόχειρες, ηθικίστικες, απολιθωμένες ή εκκοσμικευμένες γνώσεις. Δεν μας επιτρέπεται να επαναπαυόμαστε στα δικά μας αυτονόητα που, για το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας μας έχουν πλέον γκρεμιστεί.

Οι καιροί άλλαξαν, ο άνθρωπος και το Ευαγγέλιο όχι

Είναι πολύ σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι η ηθική του Ευαγγελίου δεν ταυτίζεται πλέον με την ηθική της κοινωνίας. Όπως και στα πρώτα χρόνια της Εκκλησίας, οφείλουμε όχι να προσαρμόσουμε το Ευαγγελικό ήθος στα ρευστά και μεταβαλλόμενα ήθη και αντιλήψεις της σημερινής κοινωνίας, αλλά να το διαφυλάξουμε, να το τηρήσουμε και να προβάλλουμε την διαχρονικότητα και παγκοσμιότητά του.

Έργο της Εκκλησίας (και δη των ποιμένων της) δεν είναι η προσαρμογή της στις εμπαιθείς και αμαθείς προτιμήσεις του κόσμου (εκκοσμίκευση), η μόλυνση της Εκκλησίας από το κοσμικό φρόνημα, αλλά η σωτηρία του κόσμου. Έργο των ποιμένων είναι το «ἀρπάσαι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ» (Αγ. Γρηγ. Θεολόγος).

Η ψυχή

Είναι πολύ σημαντικό μέσα σε ένα τέτοιο κόσμο που βρίσκεται σε πνευματική κρίση και σύγχυση, να φθάσει μια ψυχή στο εξομολογητήριο και μάλιστα μετά από χρόνια ή και για πρώτη φορά. Θα πρέπει να την ελκύσουμε και να την κερδίσουμε. Να της επιτρέψουμε να μας εμπιστευθεί! Για να μας εμπιστευθεί όμως θα πρέπει να την πείσουμε. Και για να την πείσουμε πρέπει να εργασθούμε.

Επαναφορά στην Χαριτωμένη φυσιολογία

Οφείλουμε να εργασθούμε για να ανατρέψουμε προκαταλήψεις και παγιωμένες εντυπώσεις (για κάποιες από τις οποίες ευθυνόμαστε και εμείς) σχετικά με τις θέσεις της Εκκλησίας σε διάφορα κοινωνικά και ηθικά ζητήματα και για τις παρεκτροπές για τις οποίες συχνά κατηγορούνται οι κληρικοί

(φανατισμός, υποκρισία, ιδεοληψίες και αγκυλώσεις, απιστία, φιλοδοξία, ερασιτεχνισμός, αργοσχολία, φλυαρία, φιλοχρηματία, ασυνέπεια).

Να ενεργοποιηθούμε, να μελετήσουμε, να σκεφτούμε, να ζητήσουμε θείο φωτισμό, ώστε να είμαστε σε θέση να δείξουμε τη διαχρονικότητα, παγκοσμιότητα και αλήθεια της πίστεως και του ήθους της Εκκλησίας, αναγνωρίζοντας με ειλικρίνεια τις παρεκτροπές που έγιναν και γίνονται. Οι απόστολοι και εν πολλοίς οι διάδοχοί τους των πρώτων αιώνων, δεν εργάστηκαν σε καλύτερες κοινωνικές συνθήκες και αντιλήψεις από αυτές των ημερών μας. Δεν κένωσαν όμως ποτέ το λόγο για να γίνουν αρεστοί και να κερδίσουν οπαδούς. Εργάστηκαν με πίστη, ζήλο και προφητική ευθύνη ως συνείδηση της κοινωνίας. Ειρηνικά ανέδειξαν σε κάθε εποχή τις πραγματικές αιτίες της οποιασδήποτε κρίσης.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ:

α) Πίστη σ' αυτό που έχουμε, που είμαστε, που προσφέρουμε. Το Ευαγγέλιο ανόθευτο και ακέραιο, η Ιερωσύνη μας ως κατ' εξοχήν ανταπόκριση στην ζώσα αγάπη του Χριστού, το έργο μας ως συνέργεια και ευθύνη για τη σωτηρία του κόσμου.

β) Συνεχής μετάνοια ως προσωπική και συλλογική αναβάθμιση από το κακό στο καλό, αλλά από το καλό στο καλύτερο, μια διαδικασία που δεν γνωρίζει τέλος, κατά την κλήση του Χριστού και το παράδειγμα των αγίων.

γ) Η καλλιέργεια της αγάπης: Το αυτονόητο που κατήντησε ζητούμενο. Η μεταξύ μας αγάπη που τεκμηριώνει την Πίστη: «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἔμοι μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις»(Ιω, 13, 35). Η αγάπη μεταξύ των χριστιανών και δη μεταξύ των ποιμένων-κληρικών!

δ) Η ευαισθησία της καρδιάς, η ευσπλαγγία. Δηλαδή ο πόνος και η θυσία για τον αδελφό. Η αγάπη που «πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει». Τώρα που η παγωνιά σκληραίνει τις καρδιές. Πώς θα ποιμάνουμε χωρίς καρδιά ελεήμονα;

ε) Η Διάκριση: Τί, πώς, πότε και σε ποιόν θα μιλήσεις, ποιον θα συμβουλεύσεις. Συνδυασμός γνώσης της αληθείας και εμπειρίας, αληθινής αγάπης, ταπεινώσεως και προσευχής και κυρίως άνωθεν φωτισμού. Να διακρίνεις την κατάσταση, την ανάγκη και τον τρόπο αντιμετώπισης της κάθε περιπτώσεως. Να κάνεις τη διάγνωση και να προχωρείς σε θεραπεία. Θεραπεία μάλιστα όχι ψυχολογικού τύπου, αλλά πνευματική υπό το φως της παραδόσεως των Πατέρων.

Ο άγιος Σωφρόνιος του Έσσεξ εξέφραζε την αγωνία του για την έλλειψη διακριτικών πνευματικών.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

Ας μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για ιεροτελεστία και όχι για απλή συνέντευξη. Να διακρίνουμε αν ο προσερχόμενος ζητά εξομολόγηση ή συνάντηση προς συζήτηση προβλημάτων, αποριών ή άλλων ζητημάτων. Όταν πρόκειται για μυστηριακή εξομολόγηση η στάση του πνευματικού και η όλη ατμόσφαιρα πρέπει να είναι αυτή που αρμόζει στο μυστήριο.

Ο Αρχιμ. Γαβριήλ Διονυσιάτης στο βιβλίο του: «Οδηγός Πνευματικού και εξομολογουμένου» γράφει σχετικώς: «Είναι περιττό να λεχθεί ότι ο Πνευματικός όταν εξομολογή, πρέπει να φορή το επιτραχήλιό του και να ίσταται σύννους και

με ευλάβειαν, καθότι πρόκειται περί μυστηρίου και δη από τα τέσσερα μεγάλα και υποχρεωτικά. Διότι συμβαίνει ενίοτε μερικοί Πνευματικοί, συγχέοντες το συμβουλευτικόν με το μυστηριακόν, δέχονται Χριστιανούς χωρίς επιτραχήλιον και ποιάν τινα οικειότητα. «Καλώς τον, τι κάνεις, κλπ». Το τοιούτον δεν επιτρέπεται εις την εξομολόγησιν. Είναι ολιγωρία ανάρμοστος και υποβιβάζει την σοβαρότητα του Μυστηρίου».

Ἦθος εξομολόγου

Από την πρώτη συνάντηση να είναι ο τρόπος μας εγκάρδιος και σοβαρός ώστε να εμπνεύσουμε εμπιστοσύνη αλλά και σεβασμό στον προσερχόμενο. Να τον υποδεχθούμε όπως θα θέλαμε να μας δεχθεί π.χ. ο ιατρός μας. Να δείξουμε τη στοργή και το ενδιαφέρον μας, για να νοιώσει ο εξομολογούμενος άνεση και να μιλήσει. Να τον ακούσουμε με υπομονή και χωρίς βιασύνη. Να σπουδάζουμε την τέχνη του νά ακούμε. Έχει ίσως περισσότερη σημασία από το να μιλάμε εμείς. Πρέπει να ακούσουμε για να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε, ώστε στη συνέχεια να βοηθήσουμε. Ιδίως όταν πρόκειται για πρώτη φορά!

Όταν ρώτησαν κάποτε τον άγιο Πορφύριο, γιατί αφήνει να μιλούν τόση ώρα οι εξομολογούμενοι, εκείνος απάντησε: «όσο αυτοί μιλούν, εγώ εργάζομαι...».

Εννοείται ότι όταν εξομολογούμε, δεν έχουμε τηλέφωνο ή άλλους παρόμοιους περισπασμούς. Αν διακρίνουμε ότι ο εξομολογούμενος δυσκολεύεται να μιλήσει, τον βοηθάμε με μια σύντομη αναφορά στο τι είναι η εξομολόγηση. Τον ρωτάμε αν αισθάνεται κάποια πράγματα να βαραίνουν την ψυχή του. Προσέχουμε να μην παρασυρθούμε σε μια συζήτηση ψυχολογικού τύπου μιλώντας για φόβους, άγχη, ανασφάλειες (που μπορεί πολλές φορές να είναι και δικές μας).

Για τη σχέση με το Θεό

Με τρόπο κατευθύνουμε το ενδιαφέρον στην πίστη και τη σχέση του εξομολογούμενου με το Θεό (συχνά παραμελημένη ή ξεχασμένη) με ερωτήσεις όπως:

«Τι σε έκανε να έλθεις εδώ «και μάλιστα μετά από χρόνια ή και για πρώτη φορά»;

«Ποιά είναι η σχέση σου με το Θεό ή την Εκκλησία;»

Ανιχνεύουμε αν έχει εκκλησιαστικά βιώματα.

Μετά την εξομολόγηση συγκεκριμένων αμαρτημάτων, διερευνούμε το βαθμό ειλικρινούς μετανοίας. Αν έχει συνειδητοποιήσει δηλαδή τη σημασία των επιλογών και των πράξεών του.

Μπορούμε να ερωτήσουμε: «Πώς αισθάνεσαι γι' αυτό;», «Τώρα τι γίνεται;», για να δούμε αν εξακολουθεί η ενέργεια της αμαρτίας και ποια είναι η πρόθεση του εξομολογούμενου. Τέλος τού προτείνουμε την οδό της μετανοίας: «Θέλεις να κάνουμε ένα ξεκίνημα, άλλωστε γι' αυτό πιστεύω ότι ήλθες εδώ».

Παρουσιάζουμε ή υπενθυμίζουμε το θέλημα του Θεού για τη συγκεκριμένη περίπτωση, υποστηρίζοντας ότι αυτό είναι το πραγματικό συμφέρον, π.χ. να συγχωρήσει, να αποκαταστήσει μια αδικία, να διακόψει οποιονδήποτε σύνδεσμο αδικίας και ανομίας, να αναλάβει παραμελημένες ευθύνες, να ξεκινήσει έναν αγώνα εναντίον παθών, αδυναμιών, κακών επιθυμιών και αντιλήψεων.

Πάντοτε φροντίζουμε να στρέψουμε την προσοχή στο δικό του μερίδιο ευθύνης για την αντιμετώπιση και εξέλιξη οιασδήποτε καταστάσεως.

Όχι υποβάθμιση της αμαρτίας

Ποτέ δεν υποτιμούμε ή υποβαθμίζουμε την αμαρτία με εκκοσμικευμένες θεωρίες και ερμηνείες που φανερώνουν άμβλυνση ή και απώλεια των εκκλησιαστικών κριτηρίων όπως: «Δεν πειράζει, τι να κάνουμε, όλοι αμαρτάνουμε... ο Θεός είναι αγάπη...» ή «Αλλάζουν οι καιροί και πρέπει η Εκκλησία να λάβει υπ' όψη της και να προσαρμοστεί στα νέα κοινωνικοπολιτιστικά δεδομένα».

Η Εκκλησία διαλέγεται με τον κόσμο σε κάθε εποχή και έχει καθήκον να αναδεικνύει την διαχρονική και σωτηριώδη σημασία των εντολών του Θεού, όπως και το αμετάτρεπτο αυτών. Δεν έχει καμιά εξουσιοδότηση για τροποποιήσεις, επίσημες ή ανεπίσημες. Αυτό προκύπτει σαφέστατα από τους λόγους του ίδιου του Κυρίου. Τέτοιου είδους εγχειρήματα, απ' όπου και αν προέρχονται, οδηγούν στη διαμόρφωση μιας άλλης πίστεως και ενός άλλου ήθους που δεν είναι πλέον του Ιησού Χριστού. Πρόκειται για μια μορφή αυτού που ο απόστολος Παύλος ονόμασε «εθελοθησκεία».

Η εκκλησιαστική οικονομία

Άλλο πράγμα είναι η εκκλησιαστική οικονομία η οποία αποβλέπει στην φιλάνθρωπη αντιμετώπιση του αμαρτάνοντος, με σκοπό όχι να αμνηστεύσει την αμαρτία, αλλά να οδηγήσει μεθοδικά τον αμαρτωλό στην πλήρη μετάνοια και την ακρίβεια της τηρήσεως του θελήματος του Θεού.

Γι' αυτό και αντιμετωπίζουμε την κάθε περίπτωση πτώσεως στην αμαρτία ή παρεκτροπής από το νόμο του Θεού, άλλοτε παρηγορώντας και τονίζοντας την ευσπλαχνία και το έλεος του Θεού, όταν βλέπουμε ειλικρινή συντριβή και πόθο μετανοίας και θεραπείας, («κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει») και άλλοτε φροντίζοντας την ευαισθητοποίηση της ψυχής, οδηγώντας την στην αυτογνωσία και την αληθινή μετάνοια. Με αυτόν τον τρόπο αποβλέπουμε στη θεραπεία της άγνοιας, της ανάλγητης σκληρότητας, της απάθειας και αναισθησίας, των παθών της φιλαυτίας εν γένει!

Πάντοτε με αγάπη και φόβο

Με αληθινή εν Χριστώ αγάπη να ερχόμαστε στη θέση του άλλου ως ομοιοπαθείς άνθρωποι, ώστε με συμπάθεια να τον ενισχύουμε στην απόφαση και την πορεία της αλλαγής τρόπου σκέψεως και ζωής (μετάνοια).

Υποδεικνύουμε και προτρέπουμε σε ένα ξεκίνημα μετοχής στην εκκλησιαστική ζωή:

- Με ένα μικρό κανόνα καθημερινής προσευχής και πνευματικής μελέτης.
- Με την τήρηση ελαφράς νηστείας την Τετάρτη και την Παρασκευή.
- Με τον εκκλησιασμό της Κυριακής.
- Ορίζουμε ένα χρονικό διάστημα έμπρακτης εφαρμογής των προταθέντων μέσων θεραπείας και παρακαλούμε να επανέλθει ο εξομολογούμενος μετά το διάστημα αυτό.
- Αποφεύγουμε να του πούμε, «δεν θα κοινωνήσεις για τόσο καιρό». Επισημαίνουμε όμως τα εμπόδια (κωλύματα) για τη θεία Κοινωνία, τα οποία πρέπει να αρθούν για να υπάρξουν οι προϋποθέσεις προσελεύσεως.

- Λαμβάνουμε υπ' όψη μας τον ειλικρινή πόθο του για Θεία Κοινωνία. Τη φιλότιμη προσπάθειά του για αποχή από την αμαρτία, για αποκατάσταση της αδικίας, για συγχώρηση, συμφιλίωση κλπ.

- Οι «κανόνες» που δίνουμε να είναι εποικοδομητικοί: Συγκεκριμένα να αφορούν στην προσευχή, την ανάγνωση αγ. Γραφής ή σχετικού με την περίπτωση βιβλίου, την ελεημοσύνη και τα παρόμοια.

- Τους Ιερούς Κανόνες να τους έχουμε υπ' όψη μας, για να αποτιμούμε το μέγεθος της αμαρτίας. Η εφαρμογή ή η οικονομία τους ρυθμίζεται αναλόγως με το κάθε πρόσωπο, τις δυνατότητες, την αποφασιστικότητα της μετανοίας και την πνευματική του κατάσταση. Με διάκριση και με γνώμονα το να ωφεληθεί και να μην ζημιωθεί πνευματικά. Η οικονομία γίνεται πάντοτε με αγάπη και φόβο. Αγάπη προς τον άνθρωπο και επιθυμία να επιτύχει την σωτηρία του, αλλά και φόβο των θείων εντολών, ώστε να μην περιπέσουμε στο αμάρτημα της σχετικοποίησεως ή υποτιμήσεώς τους. Σε κάθε Θεία Λειτουργία ευχόμαστε, «ἐνθες ἡμῖν καὶ τόν τῶν θείων σου ἐντολῶν φόβον». Φόβος διότι η απομείωση των εντολών του Θεού μπορεί να γίνει αιτία απώλειας. Κάνουμε οικονομία με αίσθημα ευθύνης και σκοπό την διευκόλυνση, όχι της αμαρτίας και της ραθυμίας, αλλά της μετάνοιας και της εργασίας προς σωτηρίαν.

- Προτρέπουμε τον εξομολογούμενο να σκεφθεί καλά και να τηρήσει όσα είπαμε («τα συμφωνηθέντα») για να έχει μαζί του τη χάρη του Χριστού.

Κοίτα μπροστά!

Τέλος να τον ενθαρρύνουμε να αφήσει πίσω ενοχές, φόβους και δειλία. Η πνευματική ζωή μάς καλεί να κοιτάξουμε μπροστά με ελπίδα στη χάρη και το έλεος του Θεού, κατά το λόγο του απ. Παύλου, «τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» (Φιλ, 3, 14).

Ιδιαίτερη προσοχή στην εξομολόγηση συζύγων και οικογενειών

Οφείλουμε υπερβαλλόντως να στηρίζουμε τον ιερό θεσμό του κατά Χριστόν γάμου και της οικογένειας που βάνουσα αμφισβητείται! Σε σχέση με τους συζύγους να ενδιαφερόμαστε για την διατήρηση και καλλιέργεια της μεταξύ τους αγάπης, αφοσίωσης και τρυφερότητας, ως την σπουδαιότερη επίδοσή τους μετά τη σχέση τους με το Θεό. Κατόπιν έρχεται η αγάπη των τέκνων και όλων των άλλων προσώπων πραγμάτων και ενασχολήσεων. Η αγάπη προς τα τέκνα να είναι εκ του περισσεύματος και όχι εκ του υστερήματος της μεταξύ τους αγάπης.

Ο Πνευματικός να γνωρίζει τα όριά του. Δεν υποκαθιστά με κανένα τρόπο τον επικεφαλής της οικογενείας που είναι ο σύζυγος κατά το θέλημα του Θεού. Προσοχή στην λεγόμενη «τριγωνοποίηση» της σχέσης: ο Πνευματικός, η σύζυγος και ο σύζυγος, με τον τελευταίο λόγο να τον έχει ο Πνευματικός. Στην περίπτωση αυτή ο σύζυγος ενδόμυχα αισθάνεται παραγκωνισμένος, με πολλές δυσάρεστες συνέπειες για τη σχέση του ανδρόγυνου και την οικογένεια ολόκληρη. Ο Πνευματικός δεν υποκαθιστά κανέναν. Στέκεται στο πλάι ως σύμβουλος, βοηθός και κυρίως ευχέτης.

Όταν εξομολογούμε τα παιδιά, ας προσέχουμε να μη μεταφέρουμε στους γονείς ό,τι μάς εμπιστεύονται τα παιδιά. Ας τα πείσουμε, αν χρειάζεται, να πουν εκείνα στους γονείς ό,τι χρειάζεται. Διαφορετικά μπορεί να τα απογοητεύσουμε και να κλονισθεί η εμπιστοσύνη τους προς εμάς.

Αποχριστιανισμός-Αντιχριστιανισμός!

Δεν μπορούμε να παρακάμψουμε τις διαμορφούμενες αντιλήψεις της εποχής μας. Στη διαμορφούμενη παγκοσμίως Νέα Τάξη Πραγμάτων, ο αυθεντικός Χριστιανισμός είναι ενοχλητικός και ανεπιθύμητος. Αποδεκτές θα είναι πλέον κάποιες μεταλλαγμένες μορφές του, από τις οποίες απωθείται έντεχνα ο Χριστός και το Ευαγγέλιό Του.

Τεκμήριο είναι ότι σήμερα ψηφίζονται στα περισσότερα (πρώην) χριστιανικά κράτη νόμοι αντιτιθέμενοι σαφώς στο νόμο του Ευαγγελίου και της Εκκλησίας, με την απόλυτη σχεδόν ανοχή μας, αν όχι και συγκατάθεση.

Έχουμε υποχρέωση να γνωρίζουμε πώς θα στηρίξουμε το ποίμνιο του Χριστού στην πίστη και το ήθος της Εκκλησίας. Εμείς γνωρίζουμε πολύ καλά ότι στον νόμο του Θεού υπάρχει η αλήθεια και το πραγματικό συμφέρον για τον άνθρωπο και τα ανθρώπινα! Ο Θεός πάντοτε δικαιώνεται σε αυτά τα θέματα, όπως ακριβώς το αναγνωρίζει ο Δαβίδ μετά την πτώση του, «ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε» (Ψαλμ 50).

Η ποιμαίνουσα Εκκλησία φέρει βαρυτάτη ευθύνη στο να ενημερώσει επ' αυτών το ποίμνιό της και να το στηρίξει με ισχυρά επιχειρήματα. Έχει το δικαίωμα, την υποχρέωση και το καθήκον. Πρόκειται για τεράστιο θέμα που δεν είναι της παρούσης να το αναπτύξω περισσότερο. Κινδυνεύουμε να περιπέσουμε σε κρίση ταυτότητας, χάνοντας όλο και περισσότερο το κύρος και την αξιοπιστία μας στους πιστούς μας, αλλά και στους αντιτιθεμένους.

Σήμερα προβάλλονται νέα ήθη. Διαφημίζονται τα πάθη ως αρετές. Αναγνωρίζονται, αλλά και διαφημίζονται ως φυσιολογικές και ευχάριστες κάθε λογής γενετήσιες διαφοροποιήσεις. Αλλοίμονο αν και εμείς όλη αυτή την εκτροπή και την παρακμή τις θεωρήσουμε ως αναπόφευκτη εξέλιξη και «πρόοδο» στην οποία θα πρέπει να προσαρμοστούμε!

Η Ιστορία μαρτυρεί ότι από τα αρχαία χρόνια την παρακμή των πολιτισμών την συνοδεύει και μια τέτοια έκλυση των ηθών. Και αν υπάρχει σ' αυτό πρόοδος είναι μόνο «ἐπὶ τὸ χειρόν».

Η Εκκλησία γεννήθηκε και αναπτύχθηκε σε τέτοιες και χειρότερες συνθήκες, τις οποίες αμφισβήτησε και ανέτρεψε. Η προς Ρωμαίους επιστολή μάς βοηθά να το κατανοήσουμε αυτό (Ρωμ, 1).

Δεν έκανε λάθος η Εκκλησία επί τόσους αιώνες. Άλλωστε μέχρι προ ολίγων ετών και η επιστήμη της Ψυχιατρικής επί των θεμάτων αυτών, άλλα υποστήριζε και δίδασκε από τα σήμερα προβαλλόμενα.

Ο Πνευματικός πρέπει να είναι σε θέση να αναδείξει τις διαχρονικές θέσεις της Εκκλησίας, αποκαλύπτοντας στους πιστούς και δη στους νέους την πρότασή της για τον έρωτα που οδηγεί στη σοβαρότερη και σημαντικότερη σχέση μεταξύ των ανθρώπων, μετά τη σχέση με το Θεό. Εκείνος δημιούργησε τον έρωτα για χάρη των ανθρώπων. Αμαρτία δεν είναι ο έρωτας, αλλά το να παίζεις με τον έρωτα. Ο έρωτας δεν είναι παιχνίδι. Και διερωτώμαι, πότε μιλήσαμε στους νέους μας με σοβαρότητα και επιμέλεια για το θέμα αυτό το τόσο σημαντικό; Αρκετά όμως ως προς αυτό!

Όπως κι αν έχουν τα πράγματα, ο Πνευματικός οφείλει να δέχεται όλους, όπου κι αν βρέθηκαν, όποιες επιλογές και αν έκαναν, με αγάπη και κατανόηση, αλλά και να τους οδηγεί μετ' επιστήμης και προσευχής στην οδό της σωτηρίας, που

είναι η οδός του εκπεφρασμένου θελήματος του Θεού. Έχουμε συνεργό την χάρη του Θεού και δι' αυτής γίνονται θαύματα. Αρκεί να το πιστεύουμε.

Σεβασμός του προσώπου

Μεγάλη σημασία έχει επίσης για τον ποιμένα ο σεβασμός του προσώπου κάθε μέλους του ποιμνίου του. Κάθε άνθρωπος είναι πλασμένος κατ' εικόνα Θεού. Κατά τον άγιο Πορφύριο, σφραγίδα της εικόνας του Θεού στον άνθρωπο είναι το αυτεξούσιο. Πρώτος που σέβεται το αυτεξούσιο του ανθρώπου είναι ο ίδιος ο Δημιουργός που του το δώρισε, θέτοντας εκουσίως με αυτό όριο στην παντοδυναμία Του. Εδώ έγκειται το μεγαλείο και το δράμα του ανθρώπου! Αν το σέβεται ο Θεός, πόσον μάλλον πρέπει να το σεβόμαστε και εμείς ως ποιμένες παντός βαθμού και τάξεως.

Η οφειλόμενη στους ποιμένες υπακοή ως σχέση αγάπης και εμπιστοσύνης πρέπει να είναι συνδυασμένη με την πειθώ κατά τον απόστολο Παύλο (Εβρ, 13, 17). Με κανένα τρόπο, ακόμα και σ' αυτήν την μοναχική πολιτεία, δεν πρέπει να καταστρατηγείται το αυτεξούσιο και να καταργείται η εν Χριστώ ελευθερία. Αντιθέτως, τα αγαθά αυτά, η πνευματική πατρότητα αλλά και η μοναχική πολιτεία τα αναδεικνύουν. Όλοι οι μετέχοντες στο αγώνισμα αυτό, ποιμένες και ποιμαινόμενοι, υπό φυσιολογικές συνθήκες, χαίρουν χαρά ανεκκλάλητη, βλέποντας να καρποφορούν με τη χάρη του Θεού μέσα από την εν Χριστώ υπακοή οι γλυκύτατοι καρποί της εν Χριστώ αγάπης και ελευθερίας.

Ο ποιμένας, ο πνευματικός ελευθερώνει και δεν σκλαβώνει. Ανακουφίζει δεν καταπιέζει. Αποφεύγει κάθε είδους εξαναγκασμό και πνευματική βία στις σχέσεις του με τα πνευματικά του τέκνα.

Ο άγιος Παΐσιος συμβουλεύει ένα νέο Πνευματικό: «Να 'χεις πνευματική αρχοντιά! Όταν μιλάς με νέους μη τους πιέζεις. Αυτό είναι πνευματική αρχοντιά. Να σέβεσαι τον άλλο χωρίς να τον ζορίζεις».

Και ο άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ σε έναν ηγούμενο είπε: «Να είσαι μια μητέρα για τους μοναχούς, παρά ένας πατέρας... Μια μητέρα που αγαπάει, δε ζει για τον εαυτό της, αλλά για τα παιδιά της. Ανέχεται τις αδυναμίες των αδυνάτων με αγάπη. Καθαρίζει τους λερωμένους και τους πλένει απαλά, ειρηνικά. Τους ντύνει με καθαρά και καινούρια ρούχα. Τους βάζει υποδήματα, τους ζεσταίνει, τους τρέφει. Τους παρηγορεί και προσπαθεί να τους περιβάλλει με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην ακούσει από μέρος τους κανένα παράπονο. Τέτοια παιδιά είναι αφοσιωμένα στη μητέρα τους...». Έτσι ήθελε ο άγιος Σεραφείμ τον υπεύθυνο των ψυχών.

Μεγάλο, υπεύθυνο, τιμητικό και δύσκολο το έργο του ποιμένος, του πνευματικού, του εξομολόγου. Είναι θεραπευτής ψυχών και σωμάτων. Είναι συνεργός του Κυρίου!

Ο ποιμένας ως ποιμενόμενος

Έχουμε όμως ανάγκη και εμείς από φροντίδα και θεραπεία. Στα πνευματικά πράγματα ισχύει απολύτως το «ουκ αν λάβεις παρά του μη έχοντος». Τα πνευματικά δεν υπηρετούνται εκ του υστερήματος, αλλά εκ του περισσεύματος. Ας επιδοθούμε λοιπόν και στη δική μας πνευματική ζωή. Να βρίσκουμε χρόνο για εργασία επί του εαυτού μας:

- Για μελέτη και συνεχή καταρτισμό. Μελέτη από την Αγία Γραφή, από τα έργα των αγίων Πατέρων καθώς και από νεώτερα έργα ορθοδόξου πνευματικότητας. Για αυτοέλεγχο και αυτοκριτική.

- Για την προσωπική μας εξομολόγηση στον δικό μας πνευματικό. Η εξομολόγηση μας ελαφρώνει, μας στηρίζει, διατηρεί συνεχές το βίωμα της μετάνοιας και ταπεινώσεως μέσα μας.

- Με καταφυγή σε εμπειρότερους πνευματικούς που θα τους συμβουλευόμαστε σε κάποιες δυσκολότερες περιπτώσεις ποιμαντικής.

- Με καταφυγή στον ίδιο τον επίσκοπό μας για πολύ σοβαρά πνευματικά προβλήματα ποιμαντικής φύσεως.

- Για προσευχή. Να είμαστε πάντα σε ανοιχτή γραμμή με τον Κύριο.

Ο πνευματικός είναι πρωτίστως ευχέτης υπέρ εαυτού και του ποιμνίου.

«Μεγάλο πράγμα ο Πνευματικός»

«Μεγάλο πράγμα ο Πνευματικός. Γι' αυτό στην Ορθοδοξία δεν υπάρχει αδιέξοδο. Γιατί υπάρχει ο πνευματικός που έχει τη χάρη να συγχωρεί», λέει ο Άγιος Πορφύριος.

Αυτής της μεγάλης χάριτος μετέχουμε και εμείς. Αυτή βρίσκει διέξοδο στα αδιέξοδα και λύση στα προβλήματα. Αλλά, αδελφοί και πατέρες, «ο μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι».

Ας αγαπήσουμε το έργο αυτό εκ βάθους καρδίας. Και ο Κύριος του Αμπελώνος θα μας ανταμείψει με πνευματική αγαλλίαση, κατά τον αδιάψευστο λόγο της Γραφής, «δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ».